

DOI: 10.33310/2518-7813-2020-68-1-79-83
УДК 378.011.3

ЯНС ІНШИ

аспірант НПУ ім. М. П. Драгоманова,
факультет факультету мистецтв ім. А. Авдієвського
НПУ ім. М. П. Драгоманова
e-mail: gyanuue6161@gmail.com

КОГНІТИВНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено актуальній темі формування вокально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, виокремленню когнітивно-аксіологічного підходу, що сприятиме фаховому становленню вчителя-виконавця, визначенню його сутності до процесу формування вокально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яку представлено в дослідженні вокального виконавства як когнітивно-операційний інструментарій та певну знакову систему вокально-знаннєвого, вокально-художнього, вокально-ціннісного характеру у виконавській практиці майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: формування вокально-виконавської компетентності, музичне виконавство, вокальне виконавство майбутнього вчителя музичного мистецтва, фахова підготовка, когнітивно-аксіологічний підхід та ін.

До когнітивних структур, зазвичай відносять пізнавальні процеси: мислення людини, споглядання й сприйняття зовнішнього та внутрішнього світу. Дж. Келлі, засновник особистісних конструктивів, презентує людину як мислителя, дослідника, який знаходиться у стані постійного пошуку, теоретизує, осмислює творчий процес і себе в ньому, прогнозує, передбачає, мріє. Проводячи аналогію між людиною (звичайною) та людиною-вченим (мислителем), він проводить паралель між науковими дослідженнями та такими ж науковими шуканнями в житті кожної людини, зазначаючи, що кожна людина «здійснює своє дослідження в масштабах власного життєвого досвіду». Кожна людина має власні, унікальні «гіпотези», прагне вибудувати пілотний план та позитивно-конструювати власну долю. На нашу думку намагання визначити майбутнє, притаманне людині, адже передбачити певні події це, перш за все, подолати невизначеність та таємничість майбутнього. Що підтримується науковими поглядами вітчизняних дослідників (за О. Рубанцем), кожна особистість є діяльною в своєму прагненні осмислити реальний світ досвіду, краще уявити собі майбутнє.

Як психологічний інструментарій когнітивна теорія посприяла створенню такої течії, як психотерапія особистості. Зокрема, в даній психологічній течії сутнісного значення набуває людиноцентрична концепція: коли невивірені дії (викликані ірраціональними думками) не сприяють до успішного життя, натомість позитивні конструкції (майбутнього) та планування у поєднанні з конс-

труктивними та ефективними діями сприятимуть позитивному розгортанню подій та в цілому сприятимуть успішності.

Дослідники у різних сферах наукового пошуку виявляють активний інтерес до проблеми уведення когнітивного підходу в дослідження різних напрямків наукового пізнання. Як зазначають Г. Жаворонкова, Л. Мельник, цей підхід «ґрунтується на системних проявах когнітивності та за основу бере знаннєвий аспект, відтворюючи механізми реалізації когнітивної активності людини. Уведення до розгляду представлень досліджуваних у науці явищ репрезентаторів, стає підґрунтям достовірності методологічної реконструкції когнітивної активності людини у сфері знання [2, 19].

Когнітивний підхід як основа методологічної реконструкції системних проявів в еволюції науки поєднує знаннєвий, нормативний та комунікативний аспекти з тими, що характеризують присутність людини у сфері знання. О.Рубанець визначає такі рівні когнітивності: активності як джерела нового, механізми її включення в системні прояви когнітивності; пізнавальних здатностей, задіяних у відтворенні представлення об'єктів у знанні та оперативної компоненти як складової наукового знання [8].

Натомість у наукове поле педагогіки когнітивні теорії потрапляють час від часу, та використовуються як позитивістські настанови на досягнення знаннєвого та активізацію пізнавального процесів. Як зазначає О. Рубанець у зв'язку з недостатньою дослідженістю розвитку виробництва

наукового знання та впливу когнітивної діяльності і когнітивних практик в науці на розвиток пізнавальних здатностей – як окремої людини, так і людства в цілому» [8], проте, не може заперечувати те, що саме розвиток певних сфер сучасної науки «зробив можливим ті технологічні впливи на свідомість і мислення людини, що зумовлюють особливість сучасних когнітивно-комунікативних стратегій, що поширюються на життєвий світ, особистісний досвід і процес прийняття рішень людиною» [8].

Актуальність статті полягає у виокремленні когнітивно-аксіологічного підходу в дослідженні наукового знання, що зростає в зв'язку з підвищенням вимог до рівня компетенцій в контексті Болонського процесу, які характеризують рівень фахової підготовки на усіх рівнях та в усіх циклах, визначаючи його як рівень, що перетворює людину в суб'єкта професійної діяльності на етапі його становлення з опорою на ціннісні освітні установки та враховуючи особистісні цінності суб'єкта, як частини освітнього простору.

Проблема виокремлення когнітивно-аксіологічного підходу в дослідженні наукового знання розкриває когнітивно-ціннісну структуру людини у відповідності до розвитку знаннево-ціннісної сфери пізнання та в його наслідках – навчально-виховному процесі (роки навчання, та в практичній професійній сфері майбутнього вчителя музичного мистецтва).

Дослідження співвідношення когнітивного та аксеологічного підходів в розгляді наукового знання дозволяє ввести проблему когнітивного в структуру методологічного аналізу, виявити аксіологічний зміст когнітивних аспектів у становленні вокаліста-виконавця майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Формування вокально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва на мистецьких факультетах педагогічних університетів України потребує певної наукової уваги. Слід зазначити, що наукова думка та практично-педагогічна увага, в цілому, торкалася актуальних проблем вокальної підготовки фахівців музично-педагогічного спрямування. Зокрема, концептуальні положення у сфері мистецько-педагогічної освіти у сфері вокальної діяльності вчителя музичного мистецтва, вокально-виконавської підготовки вчителя музичного мистецтва виявлено у працях вітчизняних науковців Л. Василенко, О. Єременко, Л. Косяк, Н. Овчаренко, Л. Пашкіної, Т. Пляченко, О. Прядко, Г. Стасько, Ю. Юцевича, Вей Лімін, Лі Чуньпен та інших. Однак, дослідження стану проблеми формування вокально-виконавської компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва потребує додаткового вивчення.

У нашому дослідженні вокально-виконавська компетентність розглядається в аспекті фахової підготовки студентів мистецьких факультетів, майбутніх учителів музичного мистецтва, щодо розкриття когнітивно-аксіологічного підходу даного процесу, слід зазначити що поняття «підхід», у загальному значенні це сукупність різноманітних засобів та прийомів, завдяки яким вирішуються поставлені у дослідженні завдання, де підхід виступає вихідною позицією що складає концепцію дослідницької роботи [12, 56].

Професійна компетентність вчителя музичного мистецтва, на думку Л. Гаврілової [1] – специфічний педагогічний феномен, який визначається особливостями музично-педагогічної діяльності, своєрідністю її завдань, перевагою художньо-творчих форм практичної роботи та специфічними методами мистецького навчання.

До групи професійних компетенцій, якими має володіти сучасний учитель музичного мистецтва, окреслених в кваліфікаційних вимогах та галузевих стандартах [5], віднесено соціально-особистісні, загально-наукові, інструментальні, професійні компетентності тощо.

Заявлена актуальна категорія досліджується провідними вітчизняними науковцями (А. Козир, Л. Масол, М. Михаськовою, О. Олексюк, Т. Пляченко, А. Растригіною, Р. Савченко, О. Щолоковою та ін.). Нам імponує наукова думка, Т. Пляченко, яка представила науковій спільноті компетентнісну модель фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, адже вокально-виконавська компетентність виступає складовою фахової компетентності. Зокрема дослідниця заявляє, щодо сучасних вимог до музичного педагога, «необхідно враховувати специфіку його фахової діяльності, яка за сутністю, змістом та характером є поліаспектною, поєднавши організаційно-педагогічну, музично-виконавську і науково-методичну функції» [7].

Тож, у відповідності до представленої вище моделі когнітивно-аксіологічний підхід у процесі формування вокально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва включає знанневий комплекс щодо організації та проведення майбутньої педагогічної діяльності до якої входить і вокально-виконавська складова поліаспектної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва що свідомо обирає ціннісно-значущі вокальні твори для подальшого їх виконання.

Як зазначає Н. Кузьміна, розроблення моделі фахівця на основі моделі його діяльності дає можливість ширше подивитися на проблеми підготовки й використання фахівців, оцінити якість роботи різноманітних ланок педагогічного вузу й побудувати модель як еталон, спираючись на

який вища педагогічна школа може організувати свій подальший розвиток [3, 9].

Певний аналіз концертно-виконавської підготовки було проведено в роботі вітчизняної дослідниці О. Хлебнікової [11], де висвітлено аспекти концертно-виконавської підготовки студентів та вдосконалення технічно-виконавських навичок, які є важливими у фаховому зростанні, дослідниця вказує на відсутність кореляції між теоретико-педагогічним і виконавсько-практичним (фаховим) змістом навчання, вважає, що музично-теоретичні дисципліни викладаються у недостатньому зв'язку з майбутньою професійною, зокрема музично-виконавською діяльністю...» [11, 7].

Слід відмітити, що когнітивно-аксіологічний підхід у дослідженні сприятиме привнесенню елементів кореляції між теорією та практикою фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва зокрема в аспекті вокально-виконавської практики, в якій активно використовуються ціннісно-змістові вокальні твори. Це ключовий момент, який потребує особливої уваги, адже теоретичні здобутки студентів мистецьких факультетів повинні впроваджуватись в активну практику, зокрема в музично-виконавській сфері. Натомість, музикант-виконавець цікавий як особистість лише з наповненим змістом внутрішнім світом, тож згідно когнітивно-аксіологічного підходу, виконавство підтримується інтелектуальним, ціннісним педагогічним змістом, знаннєвою аксіосферою, ціннісними культурними смислами у виконуваних вокальних творах тощо.

Вітчизняні дослідники зазначають, що процес формування концертно-виконавської компетентності майбутніх учителів-виконавців досить складний і суперечливий, у ньому водночас існують свідоме й інтуїтивне, раціональне й емоційне в устремлінні до виконавської досконалості. Проте, раціональне начало, згідно когнітивному підходу, повинно домінувати, зокрема в періоди навчальної вокальної практики та активної підготовки до вокальної практики. Наприклад, центральним завданням у вокальному виконавстві є процес декодованого виконавцем композиторського задуму – відправної точки у виконавській діяльності [13].

У нашому дослідженні когнітивно-аксіологічний підхід сприяє врахуванню впливу розумових процесів, зокрема, індивідуальних особливостей співаків (пам'яті, мобільності, фонації й вокального мовлення та ін.), знаходження вірних рішень вокально-технічного й вокально-ціннісного характеру у комплексному вокально-виконавському процесі. Когнітивні психологи займаються виявленням причин прийняття рішення, адже поняття вірного вибору, лежить у

площині «золотої перетину»: розумовими процесами між стимулом до дії та тією реакцією, яка виникає між стимулом до дії та самою дією. Згідно когнітивної теорії – рішення проблеми вже є, але для досягнення позитивного результату необхідно виконувати чіткі вказівки-правила, тобто мати певний заданий алгоритм, окрім того когнітивна теорія враховує й інтуїцію, інсайт, евристику за умови наявності здорової психіки людини, окрім того, переносити набутий досвід вирішення проблем у споріднені види діяльності тощо. Зокрема, здатність творчо переносити свій музично-когнітивний, виконавський, методико-теоретичний досвід у педагогічну практику було експериментально перевірено в дослідженні присвяченому формуванню вокально-орфоепічної культури іноземних студентів молодим науковцем Л. Пастушенко, що обґрунтував у дослідженні з розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у ВНЗ когнітивний компонент [6]. Споріднені до тематики нашого дослідження теми, піднімаються М. Михаськовою, яка враховуючи загальнопедагогічне визначення професійної компетентності, виокремлює у структурі цієї специфічної інтегральної здатності когнітивний компонент (фахові знання, які є теоретичною й методичною основою ефективної діяльності), практично-творчий компонент (сукупність музично-естетичного досвіду, музично-виконавських умінь, творчої самостійності) та ціннісно-орієнтаційний (ціннісні орієнтири особистості в галузі мистецтв) компоненти.

Як зазначає В. Луговий, справжні знання за своєю природою об'єктивні, істинні (принаймні мають тенденцію до максимального наближення до такої якості). Тобто знання є суттю і значенням об'єкта для об'єкта, відображенням зв'язків і відношень в об'єктивному світі, які, хоч і з'ясовує суб'єкт, проте десуб'єктивує абстрактне мислення (вочевидь, таблиця множення однакова для всіх людей планети) [4]. У розумінні аналізу, як шляху до глибини пізнання, пошуку істини тощо. Заручившись стратегічними настановами згідно зазначеного підходу майбутні вокалісти-виконавці будуть готовими до організації та проведення вокально-виконавської діяльності, спрямувавши її на вдосконалення навчально-виховного процесу в роботі з підростаючим поколінням, як у ЗОШ так і поза її межами, на основі отриманих фахових знань – теоретичної й методичної основи майбутньої ефективної творчо-професійної діяльності.

Отже, когнітивно-аксіологічний підхід сприяє цілеспрямованому набуттю та подальшому використанні низки вокально-виконавських компетентностей: сприяє передачі набутого вокально-виконавського досвіду, як цінності своїм учням;

сприяє більш глибокому пізнанню та самопізнанню, зокрема, глибинних перетворюючих процесів психо-фізіологічного гатунку, задля набуття якісних вокально-виконавських виявів; сприяє до набуття вокально-виконавської вправності, та аналізу шляхів її досягнення, тощо. Загалом це «своєрідний педагогічний інструментарій» педагогічної взаємодії у творчому акті. Уведення когнітивно-аксіологічного підходу в дослідження

сприяє уточненню сутнісних та ціннісних позицій, що позитивно вплинуть на процес формування вокально-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва завдяки когнітивно-операційному інструментарію (знанєвої аксіосфери) та певної знакової системи вокально-знанєвого, вокально-художнього, вокально-ціннісного характеру у виконавській практиці соліста-вокаліста.

Список використаних джерел:

1. Гаврілова Л. Г. Професійна компетентність майбутніх учителів музики як педагогічний феномен /Зб. наук. праць // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць / Гол. редактор Г. П. Шевченко. Вип. 2(77). Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. 299 с.
2. Жаворонкова Г. В., Мельник Л. Ю. Сучасна направленість методології наукового пошуку в дослідженні формування економіки знань в інформаційному суспільстві //Журнал «Економіка та держава» – наукове фахове видання України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1643), С. 16-21.
3. Кузьміна Н. В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. М. : Высшая школа, 1990. 118 с.
4. Луговий В. І. Міжнародна й національні стандартні класифікації освіти: концепція і реалізація. Педагогіка психологія: науково-теоретичний та інформаційний вісник Національної академії педагогічних наук України. 2013. № 1. С. 15.
5. Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) / Міністерство освіти і науки України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. Київ, 2013. 90 с.
6. Пастушенко Л. А. Проектування та оцінювання професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки № 37 (205). 2012. С. 130–135.
7. Пляченко Т. М. Компетентнісна модель у структурі фахової підготовки майбутнього вчителя музики. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/570/1/T_Plyachenko_Kompetentnisna%20model.Pdf
8. Рубанець О. М. Методологічні аспекти проявів когнітивного в сучасній науці // Мультиверсум. Філософський альманах. 2007. Вип. 64. С. 147-156.
9. Сучасний стан проблеми формування вокально-виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва //Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 155. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. 306 с. С. 139-142.
10. Талызина Н. Ф. Управление процессом усвоения знаний (психологические аспекты). Москва: МГУ, 1984. 344 с.
11. Хлебнікова О. В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.02. К., 2001. 130 с.
12. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти, 3-є вид.перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 232 с.
13. Щербініна О. М. Формування музично-стильових уявлень майбутніх учителів музики у процесі інструментально-виконавської підготовки : автореф. дис. ... канд. пед.наук : спец. 13.00.02. Київ, 2005.

References

1. GavriloVA LG Professional competence of future music teachers as a pedagogical phenomenon / Coll. of sciences. works // Spirituality of personality: methodology, theory and practice: a collection of scientific works / Ch. editor G.P. Shevchenko. – No. 2 (77). – Severodonetsk: issue of the SNU them. V. Dahl, 2017. – 299 p.
2. Zhavoronkova GV, Melnyk L.Yu. Modern orientation of the methodology of scientific search in the study of the formation of the knowledge economy in the information society // Journal "Economy and State" – a scientific professional publication of Ukraine on Economics (Category "B", Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 28.12.2019 №1643), p. 16-21.
3. Kuzmina NV Professionalism of activity of teacher and master of industrial training of vocational school / NV Kuzmina. – M.: Higher School, 1990. – 118 p.
4. Lugoviy V.I. International and national standard classifications of education: concept and implementation. Pedagogical psychology: a scientific-theoretical and informational bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. 2013. № 1. P.15.
5. Guidelines for the development of components of industry standards of higher education (competent approach) / Ministry of Education and Science of Ukraine, Institute of Innovative Technologies and Content of Education. – Kyiv, 2013. – 90 p.
6. Pastushenko L.A. Designing and evaluating the professional competence of future music teachers. Bulletin of Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences № 37 (205). 2012. P. 130–135.
7. Plyachenko T.M. Competence model in the structure of professional training of the future music teacher. Access mode: http://elibrary.kubg.edu.ua/570/1/8.T_Plyachenko_Competence%20model.Pdf
8. Rubanets OM Methodological aspects of the manifestations of cognitive in modern science // Multiverse. Philosophical almanac. – 2007. – Vip. 64. S. 147-156.
9. The current state of the problem of formation of vocal and performing skills of future teachers of music art // Scientific notes / Ed. col.: VF Cherkasov, VV Radul, NS Savchenko and others. – Issue 155. – Series: Pedagogical Sciences. – Kropyvnytskyi: RVV KSPU them. V. Vinnichenko, 2017. – 306 p. Pp. 139-142.

10. Talyzina NF Management of the process of knowledge assimilation (psychological aspects). Moscow: Moscow State University, 1984. 344 p.
11. Rubanets OM Methodological aspects of the manifestations of cognitive in modern science // Multiverse. Philosophical alma-nac. – 2007. – Vip. 64. S. 147-156.
12. Khlebnikova OV Formation of experience of music-performing activity in students of universities of culture: author. diss. ... Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.02 / Khlebnikova OV – K., 2001. –130 p.
13. Fitsula MM Pedagogy: A textbook for students of higher education institutions, 3rd ed. and additions – Ternopil: The Educational Book – Bogdan, 2005. – 232 p.
14. Shcherbinina OM Formation of musical-style representations of future music teachers in the process of instrumental and performance preparation: author. diss. ... Cand. ped.science: special. 13.00.02 / Shcherbinina OM – Kyiv, 2005.

Янс Інши. Когнітивно-аксіологічний підхід формування вокально-исполнительской компетентности в профессиональной подготовке будущих учителей музыкального искусства

Статья посвящена актуальной теме формирования вокально-исполнительской компетентности будущего учителя музыкального искусства, выделению когнитивно-аксіологічного підходу, который способствует профессиональному становлению учителя-исполнителя. Когнітивно-аксіологічний підхід в процесі формування вокально-исполнительской компетентности будущего учителя музыкального искусства представлен в исследовании вокального исполнительства как когнитивно-операционный инструментарий и определенная знаковая система вокально-знаниевого, вокально-художественного, вокально-ценностного характера в исполнительской практике будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: формирование вокально-исполнительской компетентности, когнитивно-аксіологічний підхід, музыкальное исполнительство, вокальное исполнительство будущего учителя музыкального искусства, профессиональная подготовка и др.

Jans Inshi. Cognitive-axiological approach to the formation of vocal-performing competence in the professional training of future teachers of musical art.

The article is devoted to the urgent topic of the formation of vocal and performing competence of a future teacher of musical art, the allocation of a cognitive axiological approach that contributes to the professional development of a performing teacher. Cognitive axiological approach in the process of forming vocal and performing competence of a future teacher of musical art presented in the study of vocal performance as a cognitive-operational toolkit and a certain sign system of vocal-knowledge, vocal-artistic, vocal-value character in the performing practice of the future teacher of musical art. Thus, the cognitive-axiological approach promotes the purposeful acquisition and further utilization of a number of vocal and performing competences: facilitates the transfer of acquired vocal and performing experience as values to its students; promotes deeper cognition and self-cognition, in particular, of the deep transformative processes of the psycho-physiological variety, in order to acquire high-quality vocal and performance performances; contributes to the acquisition of vocal and performing skills, and analysis of ways to achieve it, etc. In our study, the cognitive-axiological approach helps to take into account the influence of mental processes, in particular, the singer's individual characteristics (memory, mobility, phonation and vocal speech, etc.), finding the right vocal-technical and vocal-value decisions in complex vocal-vocal process. Cognitive psychologists are concerned with identifying the reasons for decision making, because the notion of right choice lies in the plane of the "golden intersection": the thought processes between the stimulus to action and the reaction that arises between the stimulus to action and action itself.

In general, it is a "kind of pedagogical toolkit" of pedagogical interaction in a creative act. The introduction of a cognitive-axiological approach to the study helps to clarify the essential and value positions, which will positively influence the process of formation of vocal and performing competence of the future teacher of music art through cognitive-operating tools (knowledge axiosphere), and a certain sign system. -value character in the performing practice of soloist-vocalist.

Key words: formation of vocal and performing competence, cognitive axiological approach, musical performance, vocal performance of a future teacher of musical art, professional training, etc.